

**EMINESCU RESTITUIT:
O „VERSIUNE INTEGRALĂ” A *LUCEAFĂRULUI***

Ara Alexandru Şişmanian* și Dana Şişmanian**

Îmbogățind cunoașterea *Luceafărului* prin publicarea a 13 strofe ignorate în versiunea „standard” a poemului, strofe ce fac parte din discursul Demiurgului („Luceafărul. Versiunea maximală a vorbirii Demiurgului”, în *Manuscriptum*, nr. 1/1991 – 82, an XXI, p. 32–34), Petru Creția făcea mai mult decât să ducă mai departe opera de editor eminescian inițiată de Perpessicius. El pune astfel în valoare, prin aceste strofe extrase din variantele manuscrise, partea esențială a poemului, cea pe care „legenda” interpretării acreditate de Maiorescu o minimizase în mod voluntar: probă amputarea și deformarea poemului de către criticul ce se imagina însuși în rolul demiurgului, tocmai în această zonă, din care ediția sa apărută în decembrie 1883 elimină patru strofe și înlocuiește două versuri ale poetului cu două versuri proprii, contribuție „creatoare” a criticului la poemul eminescian (vezi Perpessicius, *Opere*, vol. II. *Note și variante de la Povestea Codrului la Luceafărul*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, **București**, 1943, p. 451–452). Versiunea „ticluită” de Maiorescu, cum se exprimă Perpessicius, reduce astfel poemul la 94 de strofe, față de 98 câte comporta ediția princeps a poemului apărută cu câteva luni în urmă în *Almanachul Societății „România Jună”* din Viena (aprilie 1883), reluată mai apoi în *Convorbiri literare* (nr. 5, august 1883): editorul operei complete avea să restituie versiunea *Almanach–Convorbiri*, denunțând intervențiile maioresciene. Pe de altă parte, prima traducere a *Luceafărului*, realizată de Mite Kremnitz și reprezentând de altfel și prima publicare ca atare a poemului, căci apărută în ianuarie 1883 (Carmen Sylva – Mite Kremnitz, *Rumänische Dichtungen*, Bonn, Leipzig), comportă 93 de strofe: cu 5 mai puțin decât avea să aibă versiunea din *Almanach*, dar incluzând 3 din cele 4 strofe pe care avea să le elimine Maiorescu (o interogație subzistă însă asupra primei ediții

* Ara Alexandru Şişmanian, fost cercetător la Muzeul Literaturii Române, membru al Asociației de Studii Orientale (București) și al Asociației Franceze pentru Studii Indiene (Paris), diplomant la École Pratique des Hautes Études, Sciences religieuses & Sciences philologiques (Paris), membru al Uniunii Scriitorilor din România (secția Poezie).

** Dana Şişmanian, fostă cercetătoare la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” și la Muzeul Literaturii Române, diplomantă la École Pratique des Hautes Études, Sciences religieuses & Sciences philologiques (Paris).

a antologiei germane, apărută la Leipzig în 1881 și imposibil de găsit – Perpessicius n-a putut-o avea în mâini – despre care nu putem ști, încă, dacă cuprindea sau nu o primă traducere a poemului eminescian, după o versiune poate încă în lucru, furnizată desigur de poetul însuși).

Luceafărul a fost astfel de la prima publicare o selecție operată în bogăția variantelor manuscrise, despre care nimic nu garantează că a corespuns deciziei poetului însuși.

Originalul manuscris al textului apărut în *Almanach* nu s-a găsit. Perpessicius reușește să identifice o versiune D, incompletă, cuprinzând numai zona ascensiunii Luceafărului, a interpelării Demiurgului și discursul acestuia, în total 17 strofe, versiune ce ar corespunde, parțial, cu originalul trimis la *Almanach*, fără însă a o putea data cu certitudine (*op. cit.*, p. 443–451).

Versiunea C pe care editorul o consideră ultima versiune manuscrisă completă, deci cea mai aproape de cea publicată în *Almanach* în aprilie 1883, e datată cu un an în urmă („10 aprilie 1882”, mențiune autografă a poetului); ea depășește versiunea publicată în *Almanach* cu 7 strofe (dintre care două în cuprinsul discursului Demiurgului), însumând deci 105 strofe față de cele 98 din *Almanach*. Prima versiune tipărită a fost deci în mod evident redusă. Or se știe că începând din 17 aprilie 1882, tocmai, *Luceafărul* a fost citit de numeroase ori și, cum se exprimă Mărioescu în *Jurnalul* său, „șlefuit” și „corectat”, cu ocazia unor lecturi în cerc privat, la domiciliul criticului, ca și în cursul lecturilor publice la ședințele lunare ale Junimii – pentru a produce, la sfârșitul lui octombrie 1882, versiunea oficială trimisă pentru publicarea în *Almanach*, cu girul direct al mentorului Junimii, împreună cu alte contribuții ale junimiștilor (între care două traduceri, de Eminescu, ale unor poeme ale reginei, Carmen Sylva).

Versiunea B, „prima versiune completă”, după Perpessicius, și considerată de el ca anterioară versiunii C, e și mai extinsă, tocmai în zona discursului Demiurgului unde avem 8 strofe în plus față de versiunea *Almanachului*, poemul însumând cu totul 113 strofe numerotate de poetul însuși. Datarea în a doua jumătate a anului 1881 este însă nesigură, dacă nu pur și simplu conjuncturală (pe baza argumentului că alte caiete, pe care editorul le consideră ca aparținând aceleiași versiuni B, pot fi date din această perioadă). Anterioritatea față de versiunea C nu ni se pare deloc atât de indubitabilă, cât îi apărea lui Perpessicius – mai ales considerând faptul, semnalat de editor la p. 391 a volumului II, că manuscrisul principal, un caiet cartonat înregistrat sub no 2275B, cuprinde, înainte și după paginile 39–66 consacrate *Luceafărului*, însemnări științifice databile din primăvara lui 1883!... Va fi voit poetul să-și reia și relucreze o versiune anterioară celei, deja reduse, pe care o propusese Junimii în aprilie 1882, și ce avea să ajungă, încă și mai redusă, în paginile *Almanachului* în aprilie 1883 – ori nu încetase niciodată de a lucra la versiunea „completă”, în laboratorul său intim?...

În fine, continuând regresivitatea în timp apud Perpessicius, prima versiune, A, datată de editor 1880–1881, incompletă, are curioasa particularitate de a începe cu... discursul Demiurgului, care cuprinde aici 37 de strofe, cu 26 de strofe mai mult decât versiunea standard. Ne aflăm deci în prezența celei mai extinse versiuni a acestei părți a *Luceafărului*, parte ce se vedește astfel, de la bun început, majoră, adevăratul centru de greutate dacă nu interesul cvasi exclusiv al poemului – pe când „povestea” ce precede, narativ, confruntarea metafizică a *Luceafărului* cu Demiurgul, și anume idila fetei de împărat, cu dubla ei orientare, celest-luciferiană și pământesc-cătălinică, este expedită în a doua parte a caietului, într-o serie de strofe în mare parte incomplete, cu versuri nefinisate: aproape un pretext *post festum*...

Nu știm cu adevărat ce ar fi păstrat poetul pentru o versiune „definitivă” – știm în orice caz că ediția alcătuită de Maiorescu câteva luni după internarea poetului în iunie 1883, ediție care-i ciuntea poemul reducându-l la 94 de strofe, l-a nemulțumit profund, și era poate deja cazul cu versiunea „șlefuită” și „corectată” încredințată Almanachului, în ciuda clasicelor 98 de strofe ce aveau să constituie versiunea „standard” din ediția Perpessicius (care restituie textul eliminat sau modificat de Maiorescu). Versiunile manuscrise A, B și C sunt, fără îndoială, nu numai mai bogate, cantitativ, dar și, prin dezvoltarea părții filosofice și prin ponderea ei cu totul primordială, cu mult mai aproape, credem noi, de inspirația și sensul original al poemului. La urma urmei opera eminesciană e o perpetuă căutare, și forma decupată pentru publicat nu era poate, pentru poet, decât o imagine externă, precum antumele față de postume. Ceea ce sesizează cu justete Petru Creția când, fără măcar a se referi la dualitatea neptunic / plutonic construită de Ion Negoițescu, ci evocând doar persistenta prejudecată a „ultimei voințe a autorului”, menită să mențină și să justifice bariera antume / postume, declară curajos: „Noi susținem aici, cu prețul bunului nostru nume, că, în cazul lui Eminescu, așa ceva nu există” (*Manuscriptum, ibidem*, p. 17).

Încercarea reconstituirii unui *Luceafăr* „complet”, prin revenirea la sursele autografe, ne-a apărut astfel ca legitimă și ne-am simțit îndreptățiți să urmăm exemplul distinsului elenist și eminescolog, cercetând variantele manuscrise – indirect însă, prin intermediul ediției Perpessicius (vol. II), accesul la ediția integrală facsimilată nefiindu-ne posibil – cu scopul de a repune la locul lor, față de versiunea „standard”, și a ordona astfel în parcursul organic al poemului, toate strofele „lipsă”, spre a-i regăsi integralitatea.

Cea mai mare parte din cele 50 de strofe cu care îmbogățim astăzi versiunea Perpessicius, livrând astfel o ediție „integrală” nu de 98, ci de 148 de strofe – între care cele 13 deja restituite de Petru Creția – provine din versiunea B, cea mai completă: ea ne-a furnizat 32 de strofe (punând însă la contribuție atât „etajul” ediției lui Perpessicius, vol. II, p. 392–414, cât și „notele”, adică variantele marginale ale textului principal). Versiunea A ne-a furnizat 12 strofe, dintre care 10 aflate doar

în această versiune, celelalte două având variante și în versiunea B. O mai mică parte provine din versiunea C: 4 strofe, dintre care două se găsesc numai în această versiune, celelalte două având variante și în versiunea B (ca de altfel și restul strofelor versiunii C, ce se regăsesc, identice sau cu variante, în B). În fine, două strofe provin din versiunea D și nu se găsesc altundeva.

Ne-am permis într-adevăr, pentru strofele care există în două sau mai multe variante – fie în cursul aceleiași versiuni, fie între două sau mai multe versiuni (A, B, C, D, plus cea „standard” editată de Perpessicius pe baza *Almanachului* și a *Convorbirilor literare*) –, să alegem, între mai multe opțiuni posibile, pe cele ce ni s-au părut cele mai reușite artistic, impunându-ne regula de a nu reproduce strofe al căror conținut ar fi, parțial sau complet, redundant (variantele neselectate ale strofelor respective urmând a fi citate în notele unei viitoare ediții critice). Frumusețea fulgurantă, tragică, tulburătoare a mai tuturor strofelor restituite aici nu putea să continue a fi îngropată în labirintul unei ediții critice (ea însăși mult perfectibilă), ci se cerea redată poemului, în integralitatea lui. Semnalăm, de asemenea, că am preferat să revenim, peste tot unde ne-a fost posibil, la ortografia originală a poetului, ce are nu doar avantajul autenticității, ci și pe cel, major, al restituirii unor rime altfel oculate prin modernizarea ortografică.

Din cele 50 de strofe „noi”, 29 aparțin discursului Demiurgului. Ponderea acestei părți a *Luceafărului* se vedește, la această lectură întregită, ca determinantă. Sensul și natura însăși a poemului apar astfel ca vizând cu mult mai departe de alegoria „geniului nefericit” pe care o invocă poetul însuși, desigur, pentru a facilita recepția poemului, mai ales în versiunea prescurtată destinată Junimii și având deci de obținut, pentru publicare, incontestabilul accept al lui Maiorescu. Cu atât mai puțin e de căutat un sens al *Luceafărului* în lectura cu cheie a „legendei” impusă de mentorul Junimii, ce identifica personaje și circumstanțe biografice acolo unde e vorba de mituri, de simboluri și de scenarii metafizice. *Luceafărul* e de fapt, cum au relevat Rosa del Conte, Nicolae Balotă și Ioan Petru Culianu, un mare poem gnostic; textul se desfășoară la mai multe nivele – ontologic, axiologic, spiritual-inițiativ – și în multiple direcții, Demiurgul (magul altor viziuni), Luceafărul, și chiar cuplul („syzygia” în termeni gnostici) Cătălin–Cătălina, ce trece de la simplul nivel al „educației” erotice la cel al transfigurării pneumatice, reproducând, în chip inversat, raportul inițial al Cătălinei cu Luceafărul.

Dar despre sensurile noi ce apar la această lectură restituită, cu o altă ocazie. Ne grăbim deocamdată a face publică această variantă ce se dorește „integrală”, pe care o nouă ediție, însoțită de un studiu introductiv, o va îmbogăți cu notele critice și filologice de cuviință.

Luceafărul

A fost odată ca'n povești,
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărătești,
O prea frumoasă fată.

Și era una la părinți
Și mândră'n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinți
Și luna între stele.

Din umbra falnicelor bolți
Ea pasul și-l îndreaptă
Lângă fereastră, unde'n colț
Luceafărul așteaptă.

Privea în zare cum pe mări
Răsare și străluce,
Pe mișcătoarele cărări
Corăbii negre duce.

Îl vede azi, îl vede mâni,
Astfel dorința-i gata:
El iar privind de săptămâni,
Îi cade dragă fata.

Cum ea pe coate-și răzima
Visând ale ei tâmple,
De dorul lui și inema
Și sufletu-i se împle.

Și cât de viu s'aprinde el
În orișicare sară,
Spre umbra negrului castel
Când ea o să-i apară.

Și pas cu pas pe urma ei
Alunecă 'n odaie,
Țesând cu recile-i scânteii
O mreață de văpaie.

Și când în pat se'ntinde drept
Copila să se culce,
I-atinge mâinile pe piept,
I 'nchide geana dulce;

Și din oglindă luminiș
Pe trupu-i se revarsă,
Pe ochii mari, bătând închiși
Pe fața ei întoarsă.

Ca o mireasă'n ziua 'ntâi
E dulce și înaltă
Și de la creștet la călcâi
Un chip tăiat de daltă.

Ea îl privea cu un surâs,
El tremura'n oglindă,
Căci o urma adânc în vis
De suflet să se prindă.

Iar ea vorbind cu el în somn,
Oftând din greu suspină:
„O, dulce-al nopții mele Domn,
De ce nu vii tu? Vină!

Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde'n casă și în gând
Și vieța-mi luminează!”

El asculta tremurător,
Se aprindea mai tare
Și s'arunca fulgerător,
Se cufunda în mare;

Și apa unde-au fost căzut
În cercuri se rotește,
Și din adânc necunoscut
Un mândru tânăr crește.

Ușor el trece ca pe prag
Pe marginea ferestii
Și ține'n mână un toiag
Încununat cu trestii.

Părea un tânăr Voevod
Cu păr de aur moale,
Un vânăt giulgi se 'ncheie nod
Pe umerele goale.

Iar umbra feței străvezii
E albă ca de ceară –
Un mort frumos cu ochii vii
Ce scânteie'n afară.

„Din sfera mea venii cu greu
Ca să-ți urmez chemarea,
Iar cerul este tatăl meu
Și mumă-mea e marea.

Ca în cămara ta să vin,
Să te privesc de-aproape,
Am coborât cu-al meu senin
Și m'am născut din ape.

O vin'! odorul meu nespus
Și lumea ta o lasă;
Eu sunt luceafărul de sus,
Iar tu să-mi fii mireasă.

Colo 'n palate de mărgean
Te-oi duce veacuri multe,
Și toată lumea'n ocean
De tine o s'asculte”.

„O, ești frumos, cum numa'n vis
Un înger se arată,
Dară pe calea ce-ai deschis
N'oi merge niciodată;

Rămâi în cer și nu căta
Nevrednica-mi iubire
Căci eu nu sunt de seama ta
Cu chipul peste fire.

Străin la vorbă și la port,
Lucești fără de vieață,
Căci eu sunt vie, tu ești mort,
Și ochiul tău mă'nghiață”.

Atuncea chipu-i tremură
De-o stranie durere
Și par' că cade-o ramură
Pe-un luminiș ce piere.

*

Trecu o zi, trecură trei
Și iarăși, noaptea, vine
Luceafărul de-asupra ei
Cu razele-i senine.

Ea trebui de el în somn
Aminte să-și aducă
Și dor de-al valurilor Domn
De inim' o apucă:

„Cobori în jos, lucefăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde 'n casă și în gând
Și vieața-mi luminează!”

El o ascultă licurind
Și tremură mai tare
De-odată nourii s'aprind
Și arde cer și mare.

Cum el din cer o auzi
Se stinse cu durere,
Iar ceru'ncepe a roti
În locul unde piere;

Iar locul unde-a fost perit
Se'nvârte'n cercuri sferic
Bucăți de soare, parcă fierb
În negrul întuneric.

În aer rumene văpăi
Se 'ntind pe lumea 'ntreagă,
Și din a chaosului văi
Un mândru chip se'ncheagă.

Pe negre vițele-i de păr Coroana-i arde pare, Venea plutind în adevăr Scăldat în foc de soare.	Mă dor de crudul tău amor A pieptului meu coarde, Și ochii mari și grei mă dor, Privirea ta mă arde”.
Din negru giulgi se desfășor Mamoreele brață, El vine trist și gânditor Și palid e la față;	„Dar cum ai vrea să mă cobor? Au nu’ntelegi tu oare, Cum că eu sunt nemuritor, Și tu ești muritoare?”
Doar ochii mari și minunați Lucesc adânc chimeric, Ca două patimi fără saț Și pline de ’ntuneric.	„Nu caut vorbe pe ales, Nici știu cum aș începe – Deși vorbești pe înțeles, Eu nu te pot pricepe;
„Din sfera mea venii cu greu Ca să te-ascult ș’acuma, Și soarele e tatăl meu, Iar noaptea-mi este muma;	Dar dacă vrei cu crezământ Să te’ndrăgesc pe tine, Tu te coboară pe pământ, Fii muritor ca mine”.
O vino’n ceruri să te duc Iubita mea cu mine Din calea vremilor s’apuc Coroane de lumine.	„Tu-mi cei chiar nemurirea mea În schimb pe-o sărutare, Dar voi să știi asemenea Cât te iubesc de tare;
O vin’ cu mine draga mea Să vezi vecia cum-îi Căci e ’nțeleaptă mumă-mea E noaptea, muma lumii.	Mă sui în sus până la cer, La Domnul lumii toate, Și voi ca moartea să mi-o dea, El singur numai poate.
O vin’, odorul meu nespus, Și lumea ta o lasă; Eu sunt luceafărul de sus, Iar tu să-mi fii mireasă.	Da, mă voi naște din păcat, Primind o altă lege: Cu vecinicia sunt legat, Ci voi să mă deslege”.
O vin’, în părul tău bălai S’anin cununi de stele, Pe-a mele ceruri să răsai Mai mândră decât ele”.	Și ’ntinde aripa’n deșert Și aripa-i se bate În clipe drum de mii de ani Prin chaos el străbate.
„O, ești frumos, cum numa’n vis Un demon se arată, Dară pe calea ce-ai deschis N-oi merge niciodată!	Și se tot duce... S’a tot dus. De dragu-unei copile, S’a rupt din locul lui de sus, Perind mai multe zile.

*

În vremea asta Cătălin,
Viclean copil de casă,
Ce împle cupele cu vin
Mesenilor la masă,

Un paj ce poartă pas cu pas
A 'mpărătesii rochii,
Băiat din flori și de pripas,
Dar îndrăsneț cu ochii,

Cu obrăjei ca doi bujori
De rumeni, bată-i vina,
Se furișează pânditori
Privind la Cătălina.

Dar ce frumoasă se făcu
Și mândră, arz'o focul;
Ei Cătălin, acu-i acu
Ca să-ți încerci norocul.

Și 'n treacăt o cuprinse lin
Într'un ungher de casă.
„Da ce vrei, mări Cătălin?
Ia du-te și mă lasă”.

„Ce voi? Aș vrea să nu mai stai
Pe gânduri totdeauna,
Să râzi mai bine și să-mi dai
O gură, numai una”.

„Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri,
Dă-mi pace, fugi departe –
O, de luceafărul din ceri
M'a prins un dor de moarte”.

„Dacă nu știi, ți-aș arăta
Din bob în bob amorul,
Ci numai nu te mânâia,
Ci stai cu binișorul.

Cum vânătoru 'ntinde 'n crâng
La păsărele lațul,
Când ți-oi întinde brațul stâng
Să mă cuprinzi cu brațul;

Și ochii tăi nemișcători
Sub ochii mei rămâie...
De te înalț de subsuori
Te 'nalță din călcâie;

Când fața mea se pleacă'n jos,
În sus rămâi cu fața,
Să ne privim nesățios
Și dulce toată vieața;

Și ca să-ți fie pe deplin
Iubirea cunoscută,
Când sărutându-te mă 'nclin,
Tu iarăși mă sărută.

O sărutare! M'ai cuprins
În mânecă de rochii
Când ochii tăi se vor [fi] stins
S'or reaprinde ochii”.

Ea-l asculta pe copilaș
Uimită și distrasă,
Și rușinos și drăgălaș,
Mai nu vrea, mai se lasă.

Iar el o strânge-atunci la piept,
Ș'o mai desmiardă încă:
„Aș vrea să nu mă mai deștept
Din fericirea-adâncă”.

Ea-i zise-încet: – „Încă de mic
Te cunoșteam pe tine,
Și guraliv și de nimic,
Te-ai potrivi cu mine...”

<p>Dar un luceafăr, răsărit Din liniștea uitării, Dă orizon nemărginit Singurătății mării;</p> <p>Și tainic genele le plec, Căci mi le împlie plânsul Când ale apei valuri trec Călătorind spre dânsul;</p> <p>Lucește c'un amor nespus, Durerea să-mi alunge, Dar se înalță tot mai sus, Ca să nu-l pot ajunge.</p> <p>Pătrunde trist cu raze reci Din lumea ce-l desparte... În veci îl voi iubi și'n veci Va rămânea departe...</p> <p>De-aceea zilele îmi sunt Pustii ca niște stepe, Dar nopțile-s de-un farmec sfânt Ce nu-l mai pot pricepe.”</p> <p>„Tu ești copilă, asta e... Hai ș'om fugi în lume, Doar ni s'or pierde urmele Și nu ne-or ști de nume,</p> <p>Căci amândoi vom fi cumiști, Vom fi voioși și teferi, Vei pierde dorul de părinți Și visul de luceferi”.</p> <p style="text-align: center;">*</p> <p>Porni luceafărul. Creșteau În cer a lui aripe, Și căi de mii de ani treceau În tot atâtea clipe.</p>	<p>Un cer de stele de desupt, Deasupra-i cer de stele – Părea un fulger ne 'nterupt Rătăcitor prin ele.</p> <p>Ici se aprinde-o lună'n drum Colo se stinge-un soare Dar nu împiedec' nici de cum Gândirea-i călătoare.</p> <p>Din văi de chaos isvorau În roiuri stele albe În cercuri mândre se roteau [Ca un] șirag de salbe.</p> <p>Și din a chaosului văi, Jur împrejur de sine, Vedea, ca'n ziua cea de'ntâi, Cum isvorau lumine;</p> <p>Cum isvorând îl înconjur Ca niște mări, de-a'notul... El sboară, gând purtat de dor, Pân' pierde totul, totul;</p> <p>Aci vecia a'ncetat Să se'nvârtească sferic Virgin de raze și păcat Se'ntinde întuneric.</p> <p>Aci e-al stingerii-adăpost E noaptea preacurată Unde nimica nu a fost Nici că o fi vr'odată.</p> <p>Atât de-adânc, atât de trist Ne-atins de o scântee Luceafărul se'ntunecă Silit în loc să stee.</p>
--	---

Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochi spre a cunoaşte,
Şi vremea 'ncearcă în zadar
Din goluri a se naşte.

Cum mii de ani nu se 'nţeleg
Prinşi de uitarea oarbă,
Nimic e universu 'ntreg
Acest adânc să'l soarbă.

Nu e nimic şi totuşi e
O sete care-l soarbe,
E un adânc asemene
Uitării celei oarbe.

Fiori'l trec şi frig îi e
Aripele îşi strânge
Şi 'ntâia dată de când e
Chiar el începe-a plânge.

„O, tu al cărui nume sfânt
Nu-l ştie nici o limbă,
Te rog în mână de pământ
Fiinţa mea o schimbă.

De greul negrei vecinicii,
Părinte, mă desleagă,
Şi lăudat pe veci să fii
Pe-a lumii scară 'ntreagă;

O, cere-mi, Doamne, orice preţ,
Dar dă-mi o altă soarte,
Căci tu isvor eşti de vieţi
Şi dătător de moarte;

Reia-mi al nemuririi nimb
Şi focul din privire,
Şi pentru toate dă-mi în schimb
O oră de iubire...

Şi dup'aceea pot să trec
Cu frunza care trece
În întunerec să mă'n nec
Şi în uitare rece.

Din chaos Doamne-am apărut
Şi m-aş întoarce'n chaos...
Şi din repaos m'am născut,
Mi-e sete de repaos”.

Fiori'l trec atât de cruzi
Şi noaptea se'nfurtună
Şi-i isvorăşte în auz
Un glas adânc ce sună.

„Hyperion, isvor de vremi
Şi 'ntregitor de spaţiu,
Din noapte vergină tu chemi
Voinţa fără saşiu.

Hyperion, care rebel,
Răşai din lumi cu soare,
Cine nu are moarte'n el,
Acela nu mai moare.

Hyperion, ce din genuni
Răşai c'o 'ntreagă lume
Nu cere semne şi minuni
Care n'au chip şi nume.

De-ai cere universul tot
L-aş da ca tot ce-ai cere,
Dar eşti puterea mea, nu pot
Să neg acea putere.

Cum ai putea să fii zidit
Din lacrimi şi din vină –
Fiind din veci nerăsărit,
Lumină din lumină.

Tu vrei un om să te socoți,
 Cu ei să te asameni?
 Dar piară oamenii cu toți,
 S'ar naște iarăși oameni.

Ei numai doar durează 'n vânt
 Deșerte idealuri –
 Când valuri află un mormânt,
 Răsar în urmă valuri;

Ei doar au stele cu noroc
 Și prigoniri de soarte,
 Noi nu avem nici timp, nici loc,
 Și nu cunoaștem moarte.

Ei își atârnă micul eu
 De-a vieții lor durere,
 Se țin cu mii păreri de rău
 De visul care piere.

Noi n-avem pierderi și folos
 Și nu cunoaștem goluri,
 Căci stoluri cari merg în jos
 Se-ntorc la anul stoluri.

Zadarnic cauți a scăpa
 Din lumea ta sărmana,
 Când geana'ncepe-a lăcrăma
 Se'nseninează geana.

Oricât de veșted ar și fi
 La vară'n floare-i pomul
 Când omul prinde-a'mbătrâni
 Re'ntinerește omul.

Pentru că ei sunt trecători
 Sunt toate trecătoare –
 Au nu sunt toate 'nvelitori
 Ființei ce nu moare?

Căci'i împrăștii și-i adun
 Le măsur vieți cu luna
 De nasc și mor în sfântul Un
 În care-s toate una.

Tot ce a fost, tot ce va fi
 De-apururi față este
 Iar basmul trist al stingerii
 Părere-i și poveste.

Din sânul vecinicului ieri
 Trăiește azi ce moare,
 Un soare de s'ar stinge'n ceri
 S'aprinde iarăși soare.

Părând pe veci a răsări,
 Din urmă moartea-l paște,
 Căci toți se nasc spre a muri
 Și mor spre a se naște.

Și timp și spațiu de-ar peri
 În văi de întuneric
 Ele din nou ar răsări
 Ca să se 'nvârtă sferic.

Dacă tăria s-ar negri
 De vijelii rebele
 Și dacă stelele-ar peri
 S-ar naște iarăși stele.

Să cază lumile-n genuni
 Ca frunze reci pe vânturi,
 Pământuri piară-n stricăciuni
 S-ar naște iar pământuri.

Și soarele din vârful de lunci
 Apune-n unda spumii,
 Dar el răsare tot atunci
 În altă parte-a lumii.

Și când vezi soarele asfințit
Că intră roșu'n apă
Pe alt pământ a răsărit
Și ziua o s'o'nceapă.

Și'n orice clipă te întrebi
Unde e soare, lună
E'n orice clipă'n deosebi
Și'n toate împreună.

Tu măsură lumea ta cu'n cot
Și timpu' 'mparți cu luna –
Dar dacă unul e în tot
Și toate sunt în una.

Dar val de mare, val de lac
Dară păduri sau neamuri
Pe orice frunză de copac
Vezi un copac cu ramuri.

Și-orice menire e'n zădar
Natura altfel leagă
În orice ghindă de stejar
E o pădure'ntreagă.

Tu doar ai goană de noroc
Și urmăriri de soarte
Natura n-are timp și loc
Și nu cunoaște moarte.

Ea e de față pururea
Ca vina mumei Eve
O afli pretutindenea
Și'n ori și ce aieve.

Tu crezi în stele și în sorți
Ca 'n basme-a tinereții
Când viața birue pe morți
Și moartea-i muma vieții.

Tu cați să'ndupleci cu dureri
Pe marele, pe 'nnaltul
Ce-i pasă Celuia din ceri
De-i plânge tu ori altul.

Că nu e moarte nici păcat
Cât e lucirea spumii
Că Brahma nu s'a împăcat
Cu noaptea, muma lumii.

De mii de ani se 'ndrept plângând
Cântările spre dânsul
Peri-vor ochii toți pe rând
Etern e numai plânsul.

Tu din eternul meu întreg
Rămâi a treia parte
Cum vrei puterea mea s'o neg,
Cum pot să-ți dărui moarte?

Iar tu, Hyperion, rămâi
Ori unde ai apune...
Cere-mi – cuvântul meu de 'ntâi,
Să-ți dau înțelepciune?

Și dacă vrei să fii un sfânt,
Să știi ce-i chinul, truda,
Îți dau un petec de pământ,
Ca să te cheme Buddha.

De vrei în număr să mă chemi
În lumea ce-am creat-o
Îți dau o fâșie din vreme,
Să te numească Plato.

Vrei să dau glas acelei guri,
Ca dup'a ei cântare
Să se ia munții cu păduri
Și insulele'n mare?

Vrei poate'n faptă să arăți
Dreptate și tărie?
Ți-aș da pământul în bucăți
Să-l faci împărăție.

Îți dau catarg lângă catarg,
Oștiri spre a străbate
Pământu 'n lung și marea 'n larg,
Dar moartea nu se poate...

Și pentru cine vrei să mori?
Întoarce-te, te'ndreaptă
Spre-acel pământ rătăcitori
Și vezi ce te așteaptă”.

*

În locul lui venit din ceri
Hyperion se'ntoarsă
Și, ca și'n ziua cea de ieri,
Lumina și-o revarsă.

Căci este sara'n asfințit
Și noaptea o să 'nceapă;
Răsare luna liniștit
Și tremurând din apă.

Și împle cu-ale ei scânteii
Cărările din crânguri.
Sub șirul lung de mândri tei
Ședeau doi tineri singuri:

„O lasă-mi capul meu pe sân,
Iubito, să se culce
Sub raza ochiului senin
Și negrăit de dulce;

Cu farmecul luminii reci
Gândirile străbate-mi,
Revarsă liniște de veci
Pe noaptea mea de patemi.

Și de asupra mea rămâi
Durerea mea de-o curmă,
Căci ești iubirea mea de'ntâi
Și visul meu din urmă”.

Hyperion vedea de sus
Uimirea-n a lor față
Abia un braț pe gât i-a pus
Și ea l-a prins în brață...

Miroase florile-argintii
Și cad, o dulce ploae,
Pe creștetele-a doi copii
Cu plete lungi, bălae.

Ea, îmbătată de amor,
Ridică ochii. Vede
Luceafărul. Și'ncetșor
Dorințele-i încrede:

„Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde-n codru și în gând,
Norocu-mi luminează!”

El tremură ca alte dăți
În codri și pe dealuri,
Călăuzind singurătăți
De mișcătoare valuri;

Dar nu mai cade ca'n trecut
În mări din tot înaltul:
„Ce-ți pasă ție, chip de lut,
Dac'oi fi eu sau altul?”

Trăind în cercul vostru strămt
Norocul vă petrece,
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece”.

RÉSUMÉ

La réintégration dans le poème de 50 strophes inconnues de l'édition «standard», extraites du labyrinthe des variantes manuscrites éditées par Perpessicius, continue l'initiative de Petru Creţia qui avait publié 13 strophes inédites du discours du Démiurge (*Manuscriptum*, 1/1991). Notre version étend cette reconstitution à l'ensemble du poème, le poids prépondérant revenant à la partie philosophique (le vol d'Hyperion, l'interpellation du Démiurge et son discours initiatique). *Hyperion* apparaît ainsi comme bien plus qu'une allégorie du «génie malheureux» : c'est, comme l'ont vu Rosa del Conte, Nicolae Balotă et Ioan Petru Culianu, un grand poème gnostique.

Mots-clés: Hyperion, reconstitution, version, Démiurge, philosophique, initiatique, gnostique.

Noms propres: Eminescu, Perpessicius, Petru Creţia, Rosa del Conte, Nicolae Balotă, Ioan Petru Culianu